

DOŹRZAŁY (32) *part praet act pf*

doźrzały (17), **doźrały** (1), **doźdrzały** (1) **dojźrzały** (9), **dojrzały** (3); doźrzały *OpecŻywList*, *FalZioł* (4), *GlabGad*, *SienLek*, *GórnDworz*, *KochPs*, *GórnTroas* (2); doźrały *HistJóz*; dojźrzały *GrochKal*, *WyprPl*, *KlonKr*, *SarnStat*; dojrzały *ModrzBaz*, *GórnRozm*, *WujNT*; doźrzały: doźdrzały : dojźrzały *RejZwierc* (3 : 1 : -), *Calep* (1 : - : 1), *LatHar* (2 : - : 4).

-(j)ż- (18), -(j)z- (10). ◇ -zrz- a. -źrz- (7) *OpecŻywList*, *FalZioł* (4), *GlabGad*, *Calep*; -zr- a. -źr- (1) *HistJóz*; -jzrz- a. -jźrz- (2) *Calep*, *KlonKr*.

comp doźrzalszy (2) *LatHar*, doźdrz(e)lszy (1) *RejZwierc*.

o oraz a jasne.

sg *m N* doźrz(a)ły (4). ◇ *G* doźrzałego, doźdrz(e)lsz(e)go (5); -ého (2), -(e)go (3). ◇ *A* doźrzały (3). ◇ *L* dojźrzałym, doźrzalszym (2). ◇ *f G* dojźrzał(e)j (2). ◇ *A* doźrzałą, dojźrzalszą (2). ◇ *V* doźrzała (1). ◇ *n G* doźrzał(e)go (2). ◇ *D* doźrzał(e)mu (1). ◇ *A* dojźrzałe (1). ◇ *pl N subst* doźrzał(e) (3). ◇ *A m pers* dojrzał(e) (1). *subst* doźrzał(e) (3). ◇ *I m* dojźrzał(e)mi (1). ◇ *L* doźrzałych (1).

Sł stp brak, *Cn*: dozrzały, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Taki, który dojrzał, rozwinięty należycie, dostały (o roślinach); maturus, percoctus, permaturus Cn* (14) : *OpecŻywList C*; *HistJóz A4*; *FalZioł I 88a, 110c, III 22b, c*; *GlabGad C7*; Albo weźmi málon doźrzały/ á vczynj dźiurę w nim *SienLek 139v*; *RejZwierc 136 [3 r.]*; A iáko ízáráncza ná doyrzálne zbożá [*et frugibus iam maturis*] przylata/ á ono co ludziom nágotowano/ pożyra: tákci tež y cí/ w lećieli wzbożá *Zborowe ModrzBaz 133v*; *Calep 342b, 482b*.

2. *Będący w średnim, a zwłaszcza w starym, podeszłym, sędziwym wieku (o człowieku); maturus annis a. aevo Cn* (10) : wsiadł z nim [*starcem*] już dojrzały *Antenor* i przebyli przez trojańskie wały. *KochMon 28*.

Wyrażenie: »starzec doźrzały« (1): Kámięńby fię vžalił ítárcá doźrzałego/ Iuż oštátni żywotá kłębek ínuiącého *GórnTroas 10*.

Przen: Doświadczony, poważny, zacny (1) : Rżymiánie [...] nie íromali fię tego/ połłác [...] ludzi zacne do Greciey/ żeby z támtąd do Rżymu przyniesli práwá/ á wy czemu fię wtydźić mácie połłác do cudzych źiem ludzi doyrzálne *GórnRozm D3v*.

a. *O późniejszych okresach życia człowieka* (7) :

Wyrażenia: »dojźrzałe lata« [*szyk 2 : 1*] (3): *GórnDworz L12v*; Fráńzkác młódzik: toć to koń/ który doświadczony/ Y ieft w lećiech doyrzálych dobrze ítánowiony. *WyprPl B4*; AVguft Zygmuntow nie wydał tež Táty, Choć go nie dołzedł doyrzálnei láty. *KlonKr F2v*.

»doźrzała starość« (2): Y ty kwitnáca młódości/ Y ty doźrzała ítárości/ Daycie pánu cześć ípółecznie *KochPs 215*; *LatHar 640*.

»doźrzały wiek« [*szyk 1 : 1*] (2): Do páná ítárfzego iuż doźdrzelšzego wieku przemowá. *RejZwierc 120v*; dzieię me/ iedyná Vćiecho mojá/ nád ktorą mnie ina Strudná ma potkác/ w tym wieku doyrzályym *GrochKal 8*.

3. *Będący w pełni rozkwitu, rozwoju; gotowy do określonych zadań; doświadczony, wypróbowany; wytrawny, wyrobiony, poważny, rozważny, pogłębiony, stateczny (o instytucjach społecznych i*

zjawiskach psychicznych); *maturus animi a. animo Cn (8)* : iż ná kościoł poczynájący y poštěpuiący y iuż doyrzwały/ miály powítác wielkie prześládowánia *WujNT* 837.

Wyrażenia: »dojrzała cnota« (1): Opuść Pánie/ łługę twego [...] w pokoiu/ iákoś y onego/ doyrzwały itárości/ ále y doyrzwały cnoty itárcá Symeoná opuścił. *LatHar* 640.

»dowcip dojrzały« (1): Przydźie tu rozum wywrzéc twóy Vlyłfes cáły/ Chytróć ná chytróć puścić/ y dowcip dojrzały. *GórnTroas* 44.

»dojrzały rozsądek« [*szyk 3 : 1*] (4): wízákoż iednáć iż nie wfyzycy dołkonálego łą rozumu/ y dojrzálego rozłádku/ nie závádzí czáfem ofobno o káždym z nich łumnienia łwego łpytác *LatHar* 130, 34, 58, 131.

»dojrzałe uznanie« = *matura cognitio (1)*: Sąd náłz/ y tych/ któрых ná to deputuiemy z Prełaty/ y téże welpólek z Pány/ *matura cognitio*, t.i. doyrzráłé vznánié y Dekret ma zátym náłzłádowác. *SarnStat* 154.

Synonimy: 1. *doskonały*; 2. *doskonały, dośpiály*.

Cf **NIEDOŹRZAŁY**

BZ